

det kan lade sig gøre at drive moderne folkemindeforskning på baggrund af optegnelser, som er gjort under helt andre forudsætninger i en anden tid. Den er samtidig – med få undtagelser – et

eksempel på, at forskning i musik og sang (folkelig som kunstig) kan fremlægges på en måde, så at stort set alle og enhver kan beskæftige sig med stoffet, uden at idé og indhold derved mister sin

værdi for »de professionelle«. Bogen er godt udstyret i indhold og opsætning, og hvis det tidligere citerede (»Denne bog er et forsøg på...«) er forfatterens mål med bogen, så er det lykkedes.

Michael Sommer.

Anmeldelse

Syngende sønderjysk for anden gang

Elsemarie Dam-Jensen og Birgit Lauritsen: *Jeg gik mig ud. Sønderjyder synger II. Et visehæfte + Kassettebånd*. Institut for grænseregionsforskning. Åbenrå 1984. (Pris tilsammen kr. 100. For bogen alene kr. 65, for båndet alene kr. 55).

De to forfatters universitetsspeciale om folkesangens historie i Sønderjylland og visehæftet og kassettebåndet »Æ har hør« blev anmeldt i Modspil nr. 26 i dec. 1984.

Denne nye udgivelse af bog + kassettebånd er nummer to i forskningsprojektet »Folkesangen i Sønderjylland«, og man bliver lidt i tvivl. Er det et kassettebånd med ledsagehæfte? Er det »et visehæfte«, som der står på forsiden? Er det, som der står i forordet, »et foreløbigt arbejdsresultat« i forbindelse med forskningsprojektet?

Udgivelsen fungerer bedst, hvis man starter med båndet og så bruger den 107 sider store bog som en slags ledsagehæfte til det. Ud fra den vinkel er det en fortrinlig udgivelse. Der er 25 sange på båndet, sunget af 11 sønderjyske sangere, som Karl Clausen optog i begyndelsen af 60'erne. Det er optagelser som hidtil ikke har været almindeligt tilgæn-

gelige på plade eller bånd, så man kan kun glæde sig over, at det nu er muligt

*Karl Clausen ved båndoptageren 1963.
(foto: Poul Henning Fromsejer)*

at få disse fine traditionssangere ud af stuens højtalere derhjemme. Båndet fylder da lidt i det store hul, der efter snart mange års bred folkemusikinteresse stadig gaber efter plade og båndudgivelser med traditionel sang. Folke-musikhuset i Hogager har jo som princip valgt ikke at ville betjene sig af massemediernes muligheder for udbredelse af kendskabet til traditionel sang, og Dansk Folkemindesamling kan kun skaffe ressourcer til højst en enkelt plade om året.

Det er 11 interessante sønderjyske sangere man kan møde her på båndet. De fleste af dem er døde i dag, og mange af deres fine sange nok med dem. Repertoiremæssigt spænder sangene fra gamle skæmteviser (danske og plattyske) og børneremser til skillingviser, åndelige viser, sønderjyske dialektviser, nationale sange og viser fra populære dilettantforestillinger. Alle sangene har levet i mundtlig tradition, selv om nogle af dem også har været trykt i sangbøger. Det er sange, som i indhold og funktion hører til i tiden fra 1864 til 1920, og som en del mennesker i Sønderjylland stadig huskede i 1950-erne.

Der er flere herlige sange at glæde sig

over på båndet, også for folk der ikke har speciel interesse for det sønderjyske. Der er f.eks. en sønderjysk version af den kendte Skræddervise på en særpæret gammel melodi; der er skillingsvisen »O falske ånd« med emne i en lokal kærlighedstragedie sunget med storladen selvfølge af Hans Jessen Dall; der er en »åndelig jernbanevis« fra o. 1890, der bringer amerikanske Gospel Train-sange i erindring; der er et par sjove plattyske skæmteviser, bl.a. den om bondemanden, der får stadig flere dyr og kalder dem ved sære navne (a la den amerikanske »When I first came to this land«), og der er den flotte bibelske remsevis »Stat op, Sancte Simon«, som iøvrigt stadig kan findes i levende tradition (Carmen Pedersen, Kyndbye indsang den sidste år til en radioudsendelse i serien »Folk synger og spiller«). Mens man hører på det næsten en time lange bånd, kan man så følge med i bogen – og få støtte til tekstforståelsen! Alle sangene præsenteres på noder og med fuld tekst, og hver sang er forsynet med noter om dens historie og genre-mæssige tilhørsforhold af et omfang, som stort set går at læse, mens man hører båndet. Som ledsagehæfte til båndet fungerer bogen fint.

Men bogen vil også kunne stå alene, og den sælges også særskilt. »Et visehæfte« er den kaldt som undertitel. Og her bliver den straks mere problematisk, for som brugsbog for visesangere eller forsamlinger tror jeg den får ringe anvendelse. Som visehæfte og som præsentation af Karl Clausens materiale er udvalget af sange for lille. Flere viser fra hver af de forskellige visekategorier ville have styrket indtrykket af, hvad der er blevet sunget i landsdelen, og ville også have givet større valgmulig-

hed for den praktiske bruger af bogen. På de 600 bånd, som Karl Clausen optog i Sønderjylland, må der være masser af stof at øse af. Og båndet kunne stadig have fungeret fint som en samling af særligt interessante eller sangmæssigt gode viser.

Ser man så endelig bogen som »et foreløbigt arbejdsresultat« af projektet »Folkesangen i Sønderjylland«, så venter man sig nok en publikation, der fremlægger egentlige forskningsresultater af projektet, der nu har været i gang siden 1981. Det får man ikke. Forfatterne har valgt at fokusere på Karl Clausens optagelser fra 60-erne i hele visestoffet, men bogens to sider om Clausens virke giver kun ansatsen til en vurdering af hans metode og indsats. I den forståelige ærbødige reverens for hans store indsats som sanghistoriker og indsamler (foruden Sønderjylland også Harboøre og Færøerne) fornemmer jeg en vis indeklemt kritik af hans forskningsvirksomhed, som de to forfattere alligevel ikke kan få sig til at sige åbent:

”...det omfattende båndmateriale bærer ikke præg af nogen egentlig fastlagt linje i optagelserne.... Derimod viser båndene, hvor alsidigt og med hvilken emnemæssig bredde Karl Clausen arbejdede med sangene. Jo mere indsamlingen skred frem, jo flere storområder syntes der at dukke op, og jo længere blev »ønskelisten«.... Derimod skrev han ikke artikler, som primært byggede på det indsamlede stof; dette blev.... først og fremmest brugt i radioudsendelserne. Der er derfor mange ubesvarede spørgsmål i forbindelse med disse optagelser, både hvad angår de enkelte sange, sangerne, og hvordan optagelserne fandt sted. Det er op til

nutidens sanghistorikere at løse problemerne, når dette materiale skal anvendes« (s. 8 og 10).

Når hele publikationen bygger på Karl Clausens materiale, havde det været rart at få uddybet disse spørgsmål og problemer af de to forfattere, som nu tyve år efter har beskæftiget sig så indgående med stoffet.

Efter de korte bemærkninger om Karl Clausens virke følger så en 20 sider lang oversigt over visekategorier inden for den traditionelle og folkelige sang i Danmark og, hvad angår fædrelands- og dialektsangene, også specielt om forholdene i Sønderjylland. Her fremlægger de to forfattere ikke egentlige selvstændige bidrag til forskningen. Det er en kortfattet og nydelig sammenskrivning af den eksisterende litteratur, som da også er anført bag i bogen. I forbindelse med omtalen af fædrelandssangen i Sønderjylland strejfer forfatterne spørgsmålet, om den fælles nationale sangskat (repertoiret i »Den blå sangbog«) nu også var så fælles for alle sønderjyder, som ledende figurer i sam- og eftertid har hævdet. Det er et spørgsmål, som forfatterne behandler grundigere i »Sønderjyder synger I«. De påviste her, at der ved siden af den nationale fællessang ved møderne og i forenings- og højskolelivet eksisterede et lag af hjemme- og alenesang, og at disse to delvis modsatte sangkulturer i hovedtrækkene havde forskellig social forankring – at ikke bare de nationale grænser, men også i høj grad sociale skel har været bestemmende for sangens udvikling i Sønderjylland. Dette synspunkt var en af de mest spændende ting i den første bog, og det havde været interessant at få det uddybet og yderligere underlagt med eksempler.

Noterne til de enkelte sange fungerer i omfang og indhold som nævnt udmærket som et appendix til lytningen af båndet; men de er ikke en dybgående afsøgning af de enkelte teksters og melodiers historie og placering i forhold til sangerrepertoarer, genre eller variantstof. Noterne går på sangene selv og ikke som i den første bog på sangerne og deres repertoire; og kun i nogle få tilfælde får man noget at vide om visernes udbredelse i Sønderjylland og deres

frekvens i Karl Clausens store materiale.

I forskningsprojektet »Sangen i Sønderjylland« har vi stadig den bog til gode, som dybgående og selvstændigt beskriver sangens særlige historiske og sociale betingelser dér – en videreudbygning af universitetsspecialets undersøgelser af sangerrepertoarer og deres forbindelse til sangernes sociale situation, sangen i Sønderjylland i forhold til resten af landet, »sangbogskulturen«

og skillingstryk i forhold til den mundtlige tradition, de interessante sproglige blandingsrepertoarer i lyset af det nationale, etc.

Men anskuer man denne udgivelse som det, den faktisk er – et kassettebånd med 25 værdifulde sangoptagelser fra 60-erne samt et godt og stort ledsagehæfte – så skal man ikke tøve med at ringe til Åbenrå og bestille et eksemplar.

Hans Peter Lørsen

Anmeldelse

En boheme i en brydningstid

Bellman – en boheme i en brydningstid. Et udvalg af Fredmans epistler med arbejdsopgaver og artikler ved Søren Gorm Hansen, Søren Peter Hansen, Olav Harsløf, Lars Ilsøe, Elisabeth Kiærby og Søren Rehfeld. Samlerens Forlag, 1985.

Nordens Dionysos – Bellman – har altid fascineret. I en tid, hvor det voltairske billede af borgeren som det gode øl uden brus og bærm vandt indpas i det svenske samfund, vandrede Bellman rundt med al sin amoral. Han er så langt fra oplysningstidens moralisme, som man kan være. I stedet holder han fast i erotik, alkohol og musik. En sanelig skjald, der lader ironien gennemsyre alt hvad han skaber, f.eks. den bibelske epistelform, de beskrevne personer og de udviklede situationer.

Som nyttigt og interessant baggrundsstof gennemgås den politiske og socio-økonomiske udvikling i Sverige i

Bellman-perioden. Bellman tager i sin digtning ikke stilling til spændingerne i

samfundet, men det er frugtbart at betragte hans person og hans værk i rela-

Francois Boucher: »Mademoiselle O'Morphi«, maleri 1743.